

The Faith of a Heretic: The Tragedy of Elisha ben Abuyah

Heresy: n. Greek, from haireisthai - to choose

Talmud Yerushalmi, Hagiga 77b
Talmud Bavli, Hagiga 15a-b

Rabbi Meir was seated in the house of study in Tiberias on Shabbat, expounding, while his teacher Elisha was passing through the marketplace astride his horse. People came by and told Rabbi Meir: Look, your teacher Elisha is here riding through the marketplace. Rabbi Meir interrupted his expounding and went out to him.

Elisha asked: What verse have you been expounding today? Rabbi Meir: "So the Lord blessed the latter end of Job more than his beginning" (Job 42:12). Elisha: What did you say about it? Rabbi Meir: "The Lord gave Job twice as much as he had before" (Job 42:10) -- God doubled his possessions.

Elisha: Alas for those who are gone and are no more -- your teacher Akiva would not have spoken thus. He would have construed these words: "The Lord blessed the latter end of Job *because of the beginning*" -- because of the observance of precepts and good deeds that had been Job's at the beginning.

Elisha: What other verse did you expound? Rabbi Meir: "Better is the end of a thing than the beginning thereof" (Kohellet 7:8). Elisha: What did you say about it? Rabbi Meir...: You have a man who acquired merchandise in his youth and sustained a loss, but in his old age makes a profit from it. Or, you have a man who learned Torah in his youth and forgot it, but it comes back to him in his old age.

Elisha: Alas for those who are gone and are no more -- your teacher Akiva would not have spoken thus. He would have construed it "Good is the end of a thing from the beginning" -- when it is good from its beginning.

תלמוד ירושלמי, חגיגה עז.ב
תלמוד בבלי, חגיגה טו.א-ב

רבי מאיר הוה יתיב דרש בבית מדרשא
דטיבריה עבר אלישע רביה רכיב על
סוסייא ביום שובתא. אתון ואמרון ליה,
הא רבך לבר. פסק ליה מן דרשה ונפק
לגביה.

א"ל: מה הויתה דרש יומא דין? א"ל: וְהִיא
בְּרַךְ אֶת אַחֲרֵית אֵיּוֹב מֵרֵאשִׁית (איוב
מ"ב). א"ל: ומה פתחת ביה? א"ל: וַיִּסְּף
ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאֵיּוֹב לְמִשְׁנָה (איוב מ"ב)
-- שכפל לו את כל ממונו.

אמר: ווי דמובדין ולא משכחין -- עקיבה
רבך לא הוה דרש כן, אלא: והי ברך את
אחרית איוב מראשיתו -- בזכות מצות
ומעשים טובים שהיה בידו מראשיתו
בזכות מצות ומעשים טובים שהיה בידו
מראשיתו.

אמר ליה: ומה הויתה דריש תובן? א"ל:
טוב אַחֲרֵית דְּבַר מֵרֵאשִׁיתו (קהלת ז').
אמר ליה: ומה פתחת ביה? א"ל: ונתקי
ימו הוי טוב אחרית דבר מראשיתו...
לאדם שעשה סחורה בילדותו והפסיד,
ובזקנותו ונשתכר... לאדם שלמד תורה
בנערותו ושכחה ובזקנותו וקיימה.

אמר: ווי דמובדין ולא משכחין -- עקיבה
רבך לא הוה דרש כן, אלא: טוב אַחֲרֵית
דבר מראשיתו, בזמן שהוא טוב
מראשיתו.

So it happened with me. Abuyah, my father, was one of the notables of Jerusalem. When he was arranging for my circumcision, he invited all the notables of Jerusalem, among them Rabbi Eliezer and Rabbi Yehoshuah.

After they had eaten and drunk, they began to clap their hands and dance. Some of the notables sang songs, and others composed alphabetical acrostics. Rabbi Eliezer said to Rabbi Yehoshuah: These are occupied with what interests them: shall we not occupy ourselves with what interests us?

They began to speak words of Torah, and from the Torah to the Prophets, and from the Prophets to the Writings. And fire came down from heaven and surrounded them. At that point Abuyah said to them: My masters, have you come to set my house afire over me?

They replied: God forbid! We were merely sitting and stringing words of Torah, then from the Torah we went on to the Prophets, and from the Prophets to the Writings. The words were as joyful as when they were given at Sinai. For when originally given at Sinai, they were given in the midst of fire, as is said: "The mountain burned with fire unto the heart of heaven" (Devarim 4:11).

Elated, my father Abuyah remarked, "My masters, since the power of Torah is so great, if this child stays alive for me, I will dedicate him to the Torah." But because the intent of my father's resolve was not for the sake of Heaven, my study of Torah did not endure with me.

Elisha: What other verse did you expound? Rabbi Meir: "Gold and glass cannot equal it; neither shall the exchange thereof be vessels of fine gold" (Job 28:17). Elisha: What did you say about it? Rabbi Meir: These are the words of Torah – they are as difficult to acquire as vessels of gold and are as readily destroyed as vessels of glass.

Elisha: By God, even as readily as earthenware vessels. But your teacher Akiva would not have spoken thus. He would have said: "As vessels of gold and even vessels of glass can be repaired if broken, so can a disciple of the wise recover his learning if it has disintegrated."

Rabbi Meir: So you, too, must come back. Elisha: I cannot. Because I have heard the divine voice reverberating: "Return, O backsliding children" (Jeremiah 3:14), except for Elisha ben Abyuah, who knew my strength and yet rebelled against Me.

ובי היה המעשה. אבויא, אבא מגדולי ירושלים היה. ביום שבא למוהליני קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד, ולרי אליעזר ולרי יהושע בבית אחר מן.

דאכלון ושתון, שרון מטפחין ומרקדקין א"ר אליעזר לרי יהושע: עד דאינון עסיקין בדידון נעסוק אנן בדידן?

וישבו ונתעסקו בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים. וירדה אש מן השמים והקיפה אותם. אמר להן אבויא: רבותיי, מה באתם לשרוף את ביתי עלי?

אמרו לו: חס ושלום! אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תורי מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים. והיו הדברים שמיחים כנתינתן מסיני. והיתי האש מלחכי אותן כלחיכתן מסיני ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש: וְהָקָר בְּעַר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם (דברים ד').

אמר להן אבויא אבא: רבותיי, אם כך היא כוחה של תורה, אם נתקיים לי בן, הוזה לתורה אני מפרישו. לפי שלא היתה כוונתו לשם שמים, לפיכך לא נתקיימו באותו האיש תלמודו.

אמר ליה: ומה הויתה דרש תובן? א"ל: לא יִעֲרַכְנָה זָהָב וזָכוּכִית וְתִמְוֶרְתָּה כְּלִי פָז (איוב כ"ח). א"ל: ומה פתחת ביה? א"ל: דברי תורה -- קשין לקנות ככלי זהב, ונוחין לאבד ככלי זכוכית.

ומה כלי זהב וכלי זכוכית אם נשתברו יכול הוא לחזור ולעשותן כלים כמו שהיו אף תלמיד חכם ששכח תלמודו יכול הוא לחזור וללמדו כתחילה.

אמר לו: אף אתה חזור בד! אמר לו: כבר שמעתי מאחורי הפרגוד: שובו בָּנִים שׁוֹבְבִים (ירמיהו ג') -- חוץ מאלישע בן אבויא, שידע כחי ומרד בי.

When Rabbi Meir and Elisha had walked a long while, Elisha on his horse on Shabbat and Rabbi Meir after him, hanging on to his teacher's every word, Aher said to him: Meir, turn back, for I have just measured by the paces of my horse that the Shabbat limit extends only thus far.

He replied: You, too, go back! Aher answered: Have I not just told you that I have already heard from behind the heavenly curtain, "Return, O backsliding children – except Aher"? Nevertheless, Rabbi Meir prevailed upon him and took him into a schoolhouse, where Aher said to a child: Recite for me your verse. The child answered, "There is no peace, says the Lord, unto the wicked" (Isaiah 48:22).

Rabbi Meir took him to another schoolhouse, where Aher said to a child: Recite for me your verse. The child answered, "For though you wash yourself with nitre, and use much soap, yet your iniquity is marked before Me, says the Lord God" (Jeremiah 2:22).

Rabbi Meir took him to yet another schoolhouse, where again Aher said to a child: Recite for me your verse. The child answered, "And you, despoiled one, what can you do that you wear crimson, that you adorn yourself with golden ornaments, that you enlarge your eye with paint? In vain do you make yourself fair... They seek your life" (Jeremiah 4:30).

And thus Rabbi Meir took Aher to thirteen schools, one after the other, where in like vein all the children quoted verses boding evil. When Aher said to the last child: Recite for me your verse, he answered, "But unto the wicked God says: For what reason do you recount My statutes?" (Tehillim 50:16). That child had a speech defect, so it sounded as though he answered, *But to Elisha God said...* At that, Elisha said: Had I a knife in my hand, I would have cut him to pieces.

It is said of him, of Aher, that Greek song did not cease from his mouth and whenever he rose to leave the house of study, many heretical books would fall out of his lap.

It is also said of him, of Aher, that when he entered a meeting place of scholars and saw youngsters with scrolls in front of them, he would say: Why do these sit here and occupy themselves in this manner? This one's craft should be that of a builder. This one's, that of a carpenter. That one's, that of a painter. And that other one's, that of a tailor. When the youngsters heard such talk, they left their scrolls and went away.

אחר שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו. אמר לו: מאיר, חזור לאחריך, שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת.

אמר ליה: אף אתה חזור בדך! אמר ליה: ולא כבר אמרתי לך: כבר שמעתי מאחורי הפרגוד, שובו בנים שובבים, חוץ מאחר? תקפיה, עייליה לבי מדרשא. אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר לו: אין שלום אָמַר ה' לְרָשָׁעִים (ישעיהו מ"ח).

עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר לו: כִּי אִם תִּכְבְּסִי בַנִּיחָר וְתִרְבִּי לָךְ בְּרִית נִכְתָּם עֲוֹנֶךָ לִפְנֵי נְאֻם אֲדֹנָי ה'. (ירמיהו ב').

עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר ליה: וְאַתָּה שְׂדוּד מָה תַעֲשִׂי כִּי תִלְבָּשִׂי שָׁנִי כִּי תַעֲדִי עָדִי זָהָב כִּי תִקְרָעִי בַפּוֹךְ עֵינֶיךָ לְשׂוֹא תִתְיַפֵּי... נִפְשֶׁךָ יִבְקָשׁ: (ירמיהו ד').

עייליה לבי כנישתא אחריתי, עד דעייליה לתליסר בי כנישתא, כולהו פסקו ליה כי האי גוונא. לבתרא אמר ליה: פסוק לי פסוק! אמר ליה: וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מָה לָךְ לְסַפֵּר חֻקֵי (תהלים נ'). ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה, אשתמע כמה דאמר ליה וּלְאִישׁוּעַ אמר אלהים. איכא דאמרי: סכינא הוה בהדיה וקרעיה.

אחר מאי, זמר יווני לא פסק מפומיה. אמרו עליו, על אחר, בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו.

אלא דהוה עליל לבית וועדא והוה חמי טלייא קומי ספרא והוה אמר מה אילין יתבין עבדין הכא? אומנותיה דהן בנאי. אומנותיה דהן נגר. אומנותיה דהן צייד. אומנותיה דהן חייט. וכיון דהוון שמעין כן הוון שבקין ליה ואזלין לון.

What did Aher see that made him go wrong? It is said that once, while sitting in the valley of Gennaser, he saw a man climb to the top of a palm tree on Shabbat, take the mother bird with the young, and descend in safety. At the end of Shabbat, he saw another man climb to the top of the same palm tree, take the young but let the mother bird go free. As he descended, a snake bit him and he died.

Elisha exclaimed: It is written, “Let the mother go and take only the young, that you may fare well and have a long life” (Devarim 22:7). Where is the well-being of this man and where is the prolonging of his life?

Some say that Elisha became a heretic when he saw a pig dragging along in its mouth the tongue of the famous sage Rabbi Yehudah. He said then: This is the tongue from which pearls of purest ray used to come forth all his days. *Is this Torah and is this its reward?* There appears to be no reward and no resurrection of the dead.

Immediately, he resolved to commit sin. He went out and, seeing a prostitute, beckoned to her. She asked: Are you not Elisha ben Abuyah? It was Shabbat and he pulled a radish out of a furrow and gave it to her. So she said: He is clearly *aher* – another.

Some time later, Elisha ben Abuyah fell ill, and Rabbi Meir was told: Your master is ill. He went to visit him and said: Repent! Elisha asked: Having gone so far, will I be accepted? Rabbi Meir replied: Is it not written, “You allow a person to return, up to their being crushed” (Tehillim 90:3), up to the time that life is being crushed out of them?

In that instant, Elisha ben Abuyah began to weep, and then he died. Rabbi Meir rejoiced, saying: My master, it would appear, departed in a state of repentance.

However, after he was buried, fire came forth from heaven to burn his grave. They went and told Rabbi Meir: The grave of your master is on fire! Rabbi Meir went out, spread his cloak over the grave, and said to him: “Stay this night” (Ruth 3:13) -- in this world which is wholly night -- “and it shall be in the morning” (Ruth 3:13) -- the world-to-come, all of which is morning -- “if the 'One who is good' will redeem you” (Ruth 3:13) -- that is, the Holy One, who is good, of whom it is said, “The Lord is good to all and God's mercies are on all God's works” (Tehillim 145:9). But if God is not willing to redeem you, then I, Meir, will redeem you. “As the Lord lives, lie down until morning” (Ruth 3:13). The fire was then extinguished.

פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גיניסר וראה אדם אחד עלה לראש הדקל, ונטל אם על הבנים, וירד משם בשלום. למחר, ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל את הבנים, ושילח את האם, וירד משם והכישו נחש ומת.

אמר: כתיב, שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאִם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהָאֲרָכָתְּ יָמִים (דברים כ"ב). איכן היא טובתו של זה? איכן היא אריכות ימיו של זה?

ויש אומי ע"י שראה לשונו של רבי יהודה הנחתום נתון בפי הכלב שותת דם. אמר: זהו הלשון שהיה מוציא דברי תורה כתיקנן. זה הוא הלשון שהיה יגיע בתורה כל ימיו. זו תורה וזו שכרה? דומה שאין מתן שכר ואין תחיית המתים.

נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשכח זונה, תבעה. אמרה ליה: ולא אלישע בן אבויה את? עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה. אמרה: אחר הוא.

לאחר ימים חלה אלישע, אתון ואמרון לרבי מאיר: הא רבך באיש. אזל בעי מבקרתיא ואשכחיה באיש, א"ל לית את חזר בד! א"ל ואין חזרין מתקבלין. א"ל: ולא כן כתיב, תִּשָּׁב אֲנֹשׁ עַד דְּכָא (תהלים צ') עד דיכדוכה של נפש מקבלין.

באותה שעה בכה אלישע, ונפטר ומת. והיה רבי מאיר שמח בלבו, ואומר: דומה שמתוך תשובה נפטר רבי.

מן דקברוניה, ירדה האש מן השמים ושרפה את קברו. אתון ואמרון לר"מ, הא קבריה דרבך! אייקד נפק בעי מבקרתיא ואשכחיה אייקד מה עבד נסב גולתיה ופרסיה עלוי, אמר: לִינִי הַלְיָלָה (רות ג'), ליני בעולם הזה שדומה ללילה, וְהָיָה בְּבֹקֶר (רות ג'), זה העולם הבא שכולו בוקר. אִם יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל (רות ג'), זה הקבי"ה שהוא טוב דכתיב ביה טוב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו (תהלים קמ"ה). וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לְגַאֲלֶךָ וְגִאֲלִתִּיךָ אֲנֹכִי חַי ה' שְׂכָבִי עַד הַבֹּקֶר (רות ג'). ודמכת לה.